

Nestelplek en gedrag van de gebandeerde dwergzandbij *Andrena niveata*

Menno Reemer

Inleiding

Over de nestelgewoonten van de gebandeerde dwergzandbij *Andrena niveata* (Fig. 1) is voor zover ik heb kunnen vinden niets bekend. Toen ik de soort in 2019 en 2020 in het park Matilo te Leiden aantrof, heb ik daarom verschillende vergeefse pogingen gedaan om de nesten te vinden. In 2020 vond ik echter een andere populatie van de soort bij de Klinkenbergerplas in Oegstgeest, ongeveer 6 kilometer ten noord-noordwesten van de Leidse vindplaats. Hier lukte het me op 29 mei 2020 wel om een nest van deze zeldzame soort te vinden. In dit artikel beschrijf ik de nestelplaats, aangevuld met enkele andere waarnemingen van gedrag en bloembezoek op zowel de vindplaats in Leiden als in Oegstgeest.

Figuur 1. Gebandeerde dwergzandbij *Andrena niveata*, vrouwtje. Leiden, park Matilo, 25 mei 2019. Foto Menno Reemer.

Nestelplek Oegstgeest

Het nest bevond zich in een circa vier meter hoge, tientallen meters lange heuvel van lichte klei (lutumgehalte 25-50%), afkomstig uit de enkele jaren geleden gegraven Klinkenbergerplas. Het zat vlak onder de top van de heuvel (Figuur 2), in een bijna loodrecht (hellingshoek 80°) gedeelte (Figuur 3). De nestingang (Figuur 4) zat aan de noordwestzijde. Door deze oriëntatie lag de nestingang 80% van de dag in de schaduw van de wal zelf, alleen aan het eind van de middag kon de zon er even op schijnen. Doordat het nest vlakbij de top van de heuvel lag, ontving het misschien toch nog vrij veel zonnewarmte. Rondom de nestingang was de bodem grotendeels kaal. Op

enige meters afstand was er op de wal veel begroeiing van geelbloeiende Brassicaceae.

Figuur 2. De heuvel in Oegstgeest met vlak onder de top het nest van *Andrena niveata* (aangeduid door pijl). Foto Menno Reemer.

Figuur 3. De nestopening van dichtbij. Foto Menno Reemer.

Gedrag

Toen ik een eerste dwergzandbij het nest zag binnengaan, wist ik nog niet zeker dat het *A. niveata* betrof. Ik plaatste daarom een doorzichtig potje op de nestopening. Na enkele minuten kwam het dier naar buiten en had ik het in het potje gevangen, zodat ik de determinatie kon bevestigen.

Kort na de vangst van het eerste dier (dat ik nog gevangen hield) kwam er een tweede vrouwtje *A. niveata* aanvliegen dat dezelfde(!) nestopening betrad. Ook deze kwam na enige tijd weer uit het nest. Dit dier ging op enkele centimeters afstand van de opening op de grond zitten, waarna het opvloog en met steeds groter wordende zigzag-bewegingen (vermoedelijk om zich te oriënteren) langzaam van het nest wegvloog. Hiervan heb ik met mijn telefoon een filmpje gemaakt, dat is te zien op <https://www.youtube.com/watch?v=QeAtukjUk0s>

Loonstra, J. de Rond, M. Roos & M. Reemer 2012. De Nederlandse bijen (Hymenoptera: Apidae s.l.). - Natuur van Nederland 11: 1-544.

Summary

A nest of *Andrena niveata* was found in a 4 m high hill of clay soil in Oegstgeest (Province of Zuid-Holland, the Netherlands). It was situated in a northwest-facing, steep (80°) slope, which received direct sunlight only at the end of the afternoon. Remarkably, two different females were observed entering the same nest entrance. This might suggest communal nesting habits, but more observations are required to support this.

Figuur 4. De ingang van het nest. Foto Menno Reemer.

Enkele meters verderop op dezelfde heuvel zag ik mannetjes van *Andrena niveata* patrouilleren. Ze vlogen vlak boven de grond over het kale paadje dat in lengterichting over de heuvel liep (Fig. 2).

Bloembezoek

Vrouwtjes heb ik in zowel Leiden (Matilo) als Oegstgeest (Klinkenbergerplas) bloembezoekend gezien op gele Brassicaceae: raap-/koolzaad *Brassica rapa* / *B. napus*, zwarte mosterd *B. nigra* en herik *Sinapis arvensis*. Ook zag ik één maal een vrouwtje op herderstasje *Capsella bursa-pastoris*. Mannetjes heb ik in Leiden op bloemen van madeliefjes gezien.

Discussie

Voor zover ik weet is dit de eerste gepubliceerde beschrijving van een nestplek van *Andrena niveata*. Het is er slechts één, dus in hoeverre deze representatief is voor de soort moet nog blijken. Gezien de biotopen waarin de soort doorgaans gevonden wordt, dynamische plekken met veel Brassicaceae, lijkt wel voor de hand te liggen dat de soort vaker nestelt op plekken zoals hier beschreven. Zulke plekken zijn ook op de vindplaats in Leiden ruimschoots voorhanden, alleen is het me daar nog niet gelukt om een nestplek te vinden. Mogelijk is de combinatie van kale, steile nestelgrond met grote groeiplaatsen van kruisbloemen cruciaal. De nestplek hoeft blijkbaar niet noodzakelijkerwijs op een zeer zonnige plek te liggen.

Het is intrigerend dat ik twee verschillende vrouwtjes dezelfde nestopening heb zien binnengaan. Dit doet denken aan een communale nestelwijze. Aanvullende waarnemingen zouden echter wenselijk zijn om dit te bevestigen, want communaal nestelen is slechts van enkele andere *Andrena*-soorten bekend, en nog helemaal niet van dwergzandbijen (Peeters et al. 2012).

Literatuur

Peeters, T.M.J., H. Nieuwenhuijsen, J. Smit, F. van der Meer, I.P. Raemakers, W.R.B. Heitmans, M. Kwak, A.J.